

Orijinal Araştırma

Tıp Eğitim Müfredatında Koruyucu Sağlık: İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesi Örneği**Preventive Health in Medical Education Curriculum: Inonu University Faculty of Medicine Example****Mustafa Canbolat¹, Ahmet Kadir Aslan², Mahmut Durmuş³, Nigar Vardı⁴, Cengiz Yakıncı⁵**¹İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesi Anatomi Anabilim Dalı, Malatya, Turkey²İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesi Biyoistatistik ve Tıp Bilişimi Anabilim Dalı, Malatya, Turkey³İnönü Üniversitesi Anesteziyoloji ve Reanimasyon Anabilim Dalı, Malatya, Turkey⁴İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesi Embriyoloji ve Histoloji Anabilim Dalı, Malatya, Turkey⁵İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı, Malatya, Turkey**Özet**

Hekimlik, tedavi edici ve koruyucu hekimlik olarak bilinmesine rağmen tıp fakülteleri günümüzde ağırlıklı olarak hastalıkların tanı ve tedavisine yönelik hekim yetiştirmektedir. Oysaki koruyucu hekimlik klinik hekimliğe ihtiyaç duyulmadan önce, risk faktörlerini ortadan kaldırmayı amaçlar. Tıp fakültesi öğrencilerine eğitim hayatlarının başında koruyucu sağlık bilincini kazandırmak amacıyla İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesi 2017-2018 Dönem-I Eğitim-Öğretim Programı ilk ders kuruluna 18 başlıkta 32 saatlik koruyucu sağlık ders program içeriği eklendi. Bu çalışmada amacımız müfredata yeni eklenen koruyucu sağlık derslerinin etkinlik ve verimliliğini değerlendirmek, dersi veren öğretim üyeleri ve dersi alan Dönem I öğrencilerinin kanaatlerini öğrenmektir.

Çalışmamızda ders kurulu sonrası dersi veren farklı anabilim dallarındaki öğretim üyelerine 15 soruluk, öğrencilere ise 14 soruluk koruyucu hekimlik dersleriyle ilgili anket düzenledik. Ankete kurulda ders anlatan 19 öğretim üyesi ve derslere katılan 66 öğrenci katıldı.

Öğretim üyelerinin %78'i dersin yararlılığına inandıklarını belirtirken, öğrencilerin %69'u dersi faydalı bulduklarını bildirdiler. Öğretim üyelerinin %74'ü öğrencilerin derste öğrendiklerini gerçek hayatta uygulayabileceklerine inandıklarını söylerken, öğrencilerin %71'i dersin öğrendikleri yeni bilgileri daha sonra nerede kullanacaklarını fark etmelerini sağladığını belirttiler. Öğrencilerin %65'i ders sayesinde bildiklerini zannedip aslında bilmedikleri şeyler olduğunu fark ettiklerini ifade ettiler.

Bu olumlu geri dönüşler sayesinde ilerleyen yıllarda içerik ve materyal açısından daha da zenginleştirilerek koruyucu sağlık derslerinin çok daha verimli işleneceğine inanıyoruz.

Anahtar kelimeler: Koruyucu Hekimlik, Tıp Eğitimi, 1. Sınıf

Abstract

Although medicine is known as therapeutical and preventive medicine, today medical faculties train medical doctors mainly for the diagnosis and treatment of diseases. However, preventive medicine aims to remove risk factors before clinical medicine is needed. In order to raise consciousness in medical faculty students about preventive health at the beginning of their education life, 32-hour preventive health course with 18 topics was added in the first committee of İnönü University Medical Faculty 2017-2018 first year academic program. Our purpose in this study was to assess the effectiveness and efficiency of preventive health course newly added in the curriculum and to learn the opinions of academic members teaching the course and first year students taking the course.

In our study, we gave a questionnaire of 15 questions to academic members in different departments who were teaching the course and a questionnaire of 14 questions to students on preventive medicine course following the committee. 19 academic members who taught in the committee and 66 students who took the course participated in the questionnaire.

While 78% of the academic members stated that they believed the course was useful, 69% of the students thought that the course was useful. While 74% of the academic members stated that they believed students could apply what they learned in the course in real life, 71% of the students stated that the course made them realize where they could use the new information they learned. 65% of the students stated that through the course, they realized there were things they thought they knew but actually did not know.

We believe that through these positive feedbacks, preventive health courses will be enriched more in terms of content and material and they will be taught more effectively in the forthcoming years.

Keywords: Preventive medicine, Medical education, 1st class

Giriş

Sağlığın korunmasında 4 çeşit korumadan bahsedebiliriz (1);

1. Temel (Primordial) Koruma

2. Birincil (Primer) Koruma

3. İkincil (Sekonder) Koruma

4. Üçüncül (Tersiyer) Koruma

Dünya Sağlık Örgütü'nün (DSÖ) tanımına göre sağlık sadece hastalık ve sakatlık durumunun olmaması değil sosyal, fiziksel ve ruhsal olarak tam bir iyilik halinde olma durumudur (2). Temel bir insan hakkı olan sağlığın sürdürülebilmesi için hekimlere önemli görevler düşmektedir. Ancak DSÖ'nün tanımını dikkate alacak olursak sağlıklı olma halinin sağlanabilmesi için insanların düzenli ve yeterli gelire sahip olmaları, barınma sorunu yaşamamaları, düzgün bir eğitim almaları, yeterli ve temiz gıdaya ulaşabilmeleri şarttır. Ayrıca adalet ve barış ortamında yaşıyor olmaları gerekmektedir. Bu şartları görünce sağlıklı olma halinin oluşmasında hekimlerin rolünün aslında çok da büyük olmadığı gerçeği ile karşı karşıya kalıyoruz. Çünkü bu sayılan şartların sağlanması hekimlerin tek başlarına ya da hekim örgütleri eliyle yapacakları işler değildir. Devlet mekanizmasının, uluslararası işbirliklerinin devrede olması gereken konulardır. Bunlar temel (primordial) korumanın alanına girmektedir. Ancak hastalık belirtileri ortaya çıktıktan sonra değişik kademelerde yapılacak müdahalelerle tedavi etme konusunda hekimlere görev düşmektedir. Bu da sekonder ve tersiyer korumanın alanına girmektedir.

Hekimlik, tedavi edici ve koruyucu hekimlik olarak bilinmesine rağmen tıp fakülteleri günümüzde ağırlıklı olarak hastalıkların tanı ve tedavisine yönelik hekim yetiştirmektedir. Lisans düzeyindeki tıp eğitimi programlarında koruyucu sağlık konuları parça parça derslerin içinde kısmen yer almakta fakat bütüncül yaklaşılmadığı için tıp öğrencisinin kafasında bu konuda bir nosyon oluşmamaktadır (3). Oysaki koruyucu hekimlik klinik hekimliğe ihtiyaç duyulmadan önce, risk faktörlerini ortadan kaldırmayı amaçlar (4). Hastalık ve yaralanmalarla mücadelenin en basit ve en az maliyetli yolu, ortaya çıkmadan gerekli tedbirlerin alınmasıdır.

Hastalık kişide biyolojik olarak başlamadan önce bazı önlemler alarak hastalığın görülmesini önlemeyi amaçlayan koruma türüne birincil (primer) koruma denilmektedir. Koruyucu hekimliğin ihmal edilmesi tedavi edici hekimliğin öncelenmesi devletlere büyük maddi ve sosyal yükler getirmektedir. Örneğin 2001 yılında ülkemizde 600 milyon kutu ilaç reçeteleniyorken, 2011 yılında bu sayı 2 milyar kutuya çıkmıştır. 2001 yılında sağlığa ayrılan bütçenin yaklaşık %20'si ilaç harcamalarına gidiyorken, 2011 yılında bu oran %35'e çıkmıştır (5). İnsanlar sigara içmezlerse KOAH

ya da akciğer kanserine yakalanmazlar ve bu hastalıklar için ciddi paralar harcayan devlet büyük bir yükten kurtulmuş olur. Yine insanlar fastfood tarzı beslenmez ve hareketli bir yaşam tercih ederlerse obez olmazlar ve bağlantılı olarak diabet, hipertansiyon, hiperlipidemi, kalp krizi gibi metabolik sendromlardan uzak kalırlar. Koruyucu sağlık göstergeleri bir ülkenin gelişmişliğini gösteren en önemli parametrelerdendir.

Primer koruma hem insan gücü hem de maddi olanaklar göz önüne alınacak olursa sadece hekimlerin halledebilecekleri bir konu değildir. Okullarda ders olarak okutulurken, iletişim organları vasıtasıyla toplum bilinçlendirilmeli ve eğitilmelidir. Hekimlerin üzerine düşen ise konunun önemini hasta görüşmeleri esnasında hasta ve yakınlarına anlatmaktır. Ancak bunun için koruyucu hekimliği önce hekimlerin kavraması ve bunu görev kabul etmesi gerekmektedir.

“Ağaç yaşken eğilir” örneğinde olduğu gibi tıp fakültesi öğrencilerine eğitim hayatlarının başında koruyucu sağlık bilincini kazandırmak amacıyla İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesi 2017-2018 Dönem-I Eğitim Öğretim Programı ilk ders kuruluna 18 başlıkta 32 saatlik koruyucu sağlık dersini ekledik. Bu ders başlıkları; trafik kazalarından korunma, iş kazalarından korunma, çocuklarda ve yaşlılarda ev kazalarından korunma, güneşten ve alerjik hastalıklardan korunma, ishalden ve paraziter hastalıklardan korunma, obeziteden korunma, madde bağımlılığından korunma, spor yaralanmalarından korunma, boğulmadan korunma, stresten korunma, çocuk istismarından korunma, karaciğer hastalıklarından korunma, kalp hastalıklarından korunma, kan hastalıklarından korunma, sinir sistemi hastalıklarından korunma, solunum yolu hastalıklarından korunma, beşik ölümünden korunma, cinsel yolla bulaşan hastalıklardan korunma idi.

Gereç ve Yöntem

Bu çalışmada müfredata yeni eklenen koruyucu sağlık derslerinin etkinlik ve verimliliğini değerlendirmek için dersi veren öğretim üyelerine ve dersi alan Dönem I öğrencilerine anketler uygulayarak kanaatlerini öğrenmeyi amaçladık. Dersler 2017 Eylül ayı içerisinde yapıldı. Anket çalışmamızı ise Mart 2018'de gerçekleştirdik. Ders kurulu sonrası dersi veren farklı anabilim dallarındaki öğretim üyelerine 15 soruluk, öğrencilere ise 14 soruluk koruyucu

hekimlik dersleriyle ilgili bir anket düzenlendi. Ankete kurulda ders anlatan 19 öğretim üyesi ve derslere katılan 66 öğrenci katıldı.

Sonuç

Ankete katılan öğretim üyelerinin %94,7'i öğrencilerin ise %69,7'i ders için ayrılan sürenin yeterli olduğunu ifade ettiler.

Öğretim üyelerinin %78'i dersin yararlılığına inandıklarını belirtirken, öğrencilerin %69'u dersi faydalı bulduklarını bildirdiler.

Öğretim üyelerinin %74'ü öğrencilerin derste öğrendiklerini gerçek hayatta uygulayabileceklerine inandıklarını söylerken, öğrencilerin %71'i dersin, öğrendikleri yeni bilgileri daha sonra nerede kullanacaklarını fark etmelerini sağladığını, %57'si öğrendiklerini çevreleriyle paylaştıklarını ifade ettiler.

Öğretim üyelerinin %82'si bu derslerin mesleki gelişim açısından faydalı olacağına inandıklarını belirtirken, öğrencilerin %74'ü konu ile ilgili farkındalıklarının arttığını, %58'i dersin neleri bilmeleri gerektiğini anlamalarını sağladığını bildirdiler.

Öğretim üyelerinin %80'i öğrencilerin dersi ilgiyle dinlediklerini belirtirken öğrencilerin %52'si "derse ayırdığım zamana değdi" şeklinde kanaat belirtip, %51'i de dersleri ilgiyle dinlediklerini belirttiler.

Öğretim üyelerinin %68'i "gelecek yıl daha etkili öğreteceğime inanıyorum" şeklinde bir görüş belirttiler.

Öğrencilerin %65'i "ders sayesinde bildiklerini zannedip aslında bilmedikleri şeyler olduğunu fark ettiklerini" ifade ettiler.

"Derslerin Dönem 1'de verilmesinin uygun olduğunu düşünüyorum" şeklindeki sorumuza öğretim üyelerinin %47'si "katılıyorum" diye cevap verirken, %29'u katılmadıklarını beyan ettiler. %24'ü ise kararsız olduklarını belirttiler.

Öğrencilere son soru olarak "derste öğrendiğiniz, pratikte kullanabileceğiniz aklınızda kalan 3 bilgiyi yazınız" şeklinde bir soru yönelttik.

Öğrencilerin bu soruya verdikleri yanıtlar Tablo 1 de gösterilmiştir:

Tablo 1. Öğrencilerin "aklınızda kalan ve pratikte kullanacağınız aklınızda kalan 3 bilgiyi yazınız" sorusuna verdikleri cevaplar

Koruyucu Sağlık Tedavi Değil Önlemdir
Önce Kendi Güvenliğini Sağla
Önce Zarar Verme
114 zehir danişma
Tuz ruhu, çamaşır suyu gibi maddeleri çocukların ulaşamayacağı yere koymak
Hastalık İsimlerinin Yöreden Yöreye Değişeceği
Sağlıklı kalabilmek için günde 10000 adım atılmalı
Bebeklerde Dikkat Edilecek Noktalar
Aşıların Önemi, Aşı Zamanları
Madde kullanmaya başlamada en büyük faktör aile ortamıdır
Alerjik Hastalıklar Hakkında Farkındalığım Arttı
Ergenlere Nasıl Yaklaşılması Gerektiği
Motorsiklet, bisiklet kullanırken kask takmak
Spor yaparken kullanılan ayakkabı ve zemin kaliteli olmalı
Güneşten Korunma Yolları

Tartışma

Öğretim üyeleri ve öğrencilerden almış olduğumuz geri bildirimler koruyucu sağlık derslerinin yararlılığını ortaya koymaktadır. Her iki tarafta da dersle ilgili olumsuz bir geri dönüş olmamıştır. Sadece bu dersin 1. sınıfta okutulması konusunda öğretim üyeleri arasında bir kararsızlık göze çarpmaktadır. Biz tıp fakültelerinde konular işlenirken önce makro düzeyden başlanıp daha sonra mikro düzeydeki detaylar verilmesi gerektiğine inanıyoruz. Ulusal Çekirdek Eğitim Programı-2014'de (UÇEP-2014) temel hekimlik uygulamaları içinde yer verilen ve tıp fakültesi mezunun ustalıkla gerçekleştirip, kayıt altına alması gereken bir beceri olarak geçen koruyucu sağlık uygulamalarının (6) tıp eğitimine makro düzeyde başlamak için çok uygun olduğu kanaatindeyiz. Bu sebeple 1. sınıfın isabetli bir tercih olduğunu düşünüyoruz. Bu konu ile ilgili ülkemizde literatüre girmiş ve genel kabul görmüş bir yaklaşım bulamadık.

Çalışmamızda öğrencilere sorduğumuz "derste öğrendiğiniz, pratikte kullanabileceğiniz aklınızda kalan 3 bilgiyi yazınız" şeklindeki soruya verilen yanıtları da anlamlı buluyoruz. Eylül-2018'de verilen derslerle ilgili anketi Mart-2018'de yaptık. Yaklaşık 6 ay sonra gerçekleştirilen ankette gördük ki koruyucu sağlık ile ilgili önemli kavramlar unutulmamış.

Pek çok sağlıkçının bile bihaber olduğu 114 zehir danışma hattını bile tüm öğrencilerin öğrenmiş olmaları bile başlı başına bir kazançtır. Öğrencilerin verdiği cevaplarda toplum tarafından yaygın bir biçimde yanlış bilinen pek çok bilginin yanlışlığını eğitim yaşamlarının başında fark ettiklerini görüyoruz.

Bu olumlu geri dönüşler sayesinde ilerleyen yıllarda içerik ve materyal açısından daha da zenginleştirilerek koruyucu sağlık derslerinin çok daha verimli işleneceğine inanıyoruz.

Kaynaklar

1. Yakıncı C, Yeşilada E. Koruyucu Sağlık Ansiklopedisi; 1. baskı. İstanbul: Türk Eczacıları Birliği Eczacılık Akademisi. 2016.

2. Sağlıkın Teşviki ve Geliştirilmesine Yönelik Ottawa Sözleşmesi. DSÖ, Cenevre, 1986.
3. İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesi 2017-2021 Stratejik Planı. s:7.
4. Basan NM, Bilir N. Prevention paradox and causes in preventive health services. TAF Prev Med Bull 2016; 15(1): 44-50.
5. Rekabet Kurumu Sektör Araştırması Raporu, 2013.
6. Mezuniyet Öncesi Tıp Eğitimi Ulusal Çekirdek Eğitim Programı, 2014.

Sorumlu Yazar:

Mustafa CANBOLAT

İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesi Anatomi Anabilim
Dalı, MALATYA, TÜRKİYE

E mail: mustafa.canbolat@inonu.edu.tr